

Bakgrund

Lettland är en parlamentarisk republik i Baltikum med en befolkning på cirka 1,9 miljoner invånare. Landet återfick sin självständighet från Sovjetunionen 1991 och anslöt sig till Europeiska unionen och Nato 2004. Regeringen leds vanligtvis av flerpartikoalitioner, och det politiska landskapet lutar åt konservativa och centristiska partier. Kulturellt sett har det lettiska samhället traditionella åsikter i sociala frågor, vilket har återspeglats i en försiktig inställning till narkotikapolitiken. Landets rättsliga och institutionella ramverk är stabilt: det har ett parlament (Saeima) och en regering som leds av en premiärminister och fungerar enligt en konstitution som betonar demokrati och rättsstatsprincipen.

Narkotikapolitiken i Lettland har historiskt sett varit strikt, påverkad både av normer från sovjettiden och internationella konventioner. Under sovjettiden var narkotikamissbruk starkt stigmatiserat, och efter självständigheten anpassade Lettland snabbt sina lagar till FN:s narkotikakonventioner. Beslutsfattarna prioriterade en nolltoleranspolitik mot olagliga droger, med fokus på brottsbekämpning och kriminalisering. Den offentliga debatten om liberalisering av narkotikapolitiken har varit begränsad fram till nyligen och det finns en starkt negativ inställning till narkotika bland äldre generationer. Detta har inneburit att förslag om att lätta på narkotikalagstiftningen ofta möter stort motstånd.

Sammanfattningsvis har Lettlands politiska kontext – ett konservativt samhälle med en historia av strikt narkotikakontroll – format landets cannabispolitik. Alla förändringar sker även mot bakgrund av regionala trender och debatter. För att förstå Lettlands egen hållning är det viktigt att veta hur Estland försiktigt behandlar mindre innehav som en icke-strafrättslig överträdelse, eller hur Litauen har vänt en avkriminaliseringstrend. Även om de baltiska staterna har liknande historier kan deras syn på narkotikapolitiken skilja sig åt beroende på vad folket vill och politiska beslut.

Droganvändning och prevalens

Användning i befolkningen: Cannabis är den mest använda illegala drogen i Lettland, liksom i de flesta europeiska länder. Nationella undersökningar visar att en betydande minoritet av letterna har provat cannabis, även om regelbunden användning är mindre vanlig. I en undersökning som genomfördes 2020 uppgav cirka 15 % av Lettlands vuxna befolkning i åldern 15–64 år att de någon gång i livet hade använt cannabis¹. Bland unga vuxna (15–34 år) är motsvarande siffra högre – ungefär 23 % hade provat cannabis 2020. Detta innebär en gradvis ökning jämfört med tidigare år. 2003 var livstidsprevalensen bland vuxna cirka 10,6 %, men den ökade till 12,1 % 2007. Samma undersökning från 2020 visade att 3,9 % av vuxna (15–64 år) hade använt cannabis under det senaste året och cirka 2,1 % under den senaste

---

¹ https://www.euda.europa.eu/media-library/dashboard-prevalence-cannabis-use-europe_en#:~:text=Latvia%20LV%202020%2015%20Cannabis.34%29%201627%2012%204.3

månaden. Cannabisanvändningen är särskilt koncentrerad till unga människor – i åldersgruppen 15–34 år hade 8,2 % använt cannabis under det senaste året och cirka 4,4 % under den senaste månaden. Dessa siffror visar att även om cannabis förekommer i det lettiska samhället, har majoriteten aldrig använt cannabis och de flesta som gjort det använder det inte regelbundet.

Trender över tid: Cannabiskonsumtionen i Lettland ökade efter 1990-talet och in på 2000-talet, i linje med den allmänna trenden när drogen efter självständigheten blev mer tillgänglig. I slutet av 2000-talet hade användningen "nått västerländska nivåer"². Under det senaste decenniet har trenden dock varit relativt stabil. En utvärdering visar att det varken skett någon dramatisk ökning eller minskning av livstidsprevalensen bland unga vuxna de senaste åren³.

I Europa har man generellt sett en långsam normalisering av cannabisanvändningen bland ungdomar och Lettland är inget undantag från denna gradvisa generationsförändring. Det totala narkotikamissbruket i Lettland är dock fortfarande lägre än i många västeuropeiska länder, vilket möjligen beror på kulturella faktorer och stränga lagar. Andra olagliga droger (som amfetamin, MDMA eller kokain) används i mycket mindre omfattning än cannabis i den allmänna befolkningen. Till exempel är användningen av MDMA⁴ (0,6 %) eller kokain⁵ (1,3 %) under det senaste året i Lettland vanligtvis cirka 1 % bland vuxna, vilket är relativt lågt. Detta innebär att cannabis dominerar den olagliga drogmarknaden när det gäller prevalens.

Ungdomar och studenter: Särskilt oroande för beslutsfattare är drogbruk bland ungdomar. En viktig uppgift kommer från det europeiska skolundersökningsprojektet om alkohol och andra droger (ESPAD), som undersöker 16-åringa studenter. I ESPAD 2019 uppgav 26 % av 16-åringarna i Lettland att de hade använt cannabis minst en gång i sitt liv⁶. Detta var en av de högsta siffrorna i Europa för den undersökningen – jämfört med ESPAD-genomsnittet på 16 % var det bara ett par länder (Tjeckien med 28 % och Italien med 27 %) som låg något högre än Lettland. Dessa siffror tyder på att mer än en fjärdedel av de lettiska tonåringarna har provat cannabis i mitten av tonåren, en nivå som är i nivå med några av de högsta i Europa. Denna höga andel bland lettiska ungdomar har väckt oro. Förebyggande insatser i skolor och ungdomsorganisationer pågår, men ESPAD-uppgifterna visar att det finns ett behov av fortsatt utbildning och kanske nya strategier för att hantera tonåringars drogbruk.

Jämförelse med grannländer och EU: Jämfört med grannländerna och det europeiska genomsnittet är cannabisbrukets prevalens i Lettland måttlig bland dem som använt någon gång i livet, men ligger i den lägre delen när det gäller nyligen användning. Tabellen nedan illustrerar cannabisbruk under det senaste året i Lettland, dess grannländer och Europa totalt:

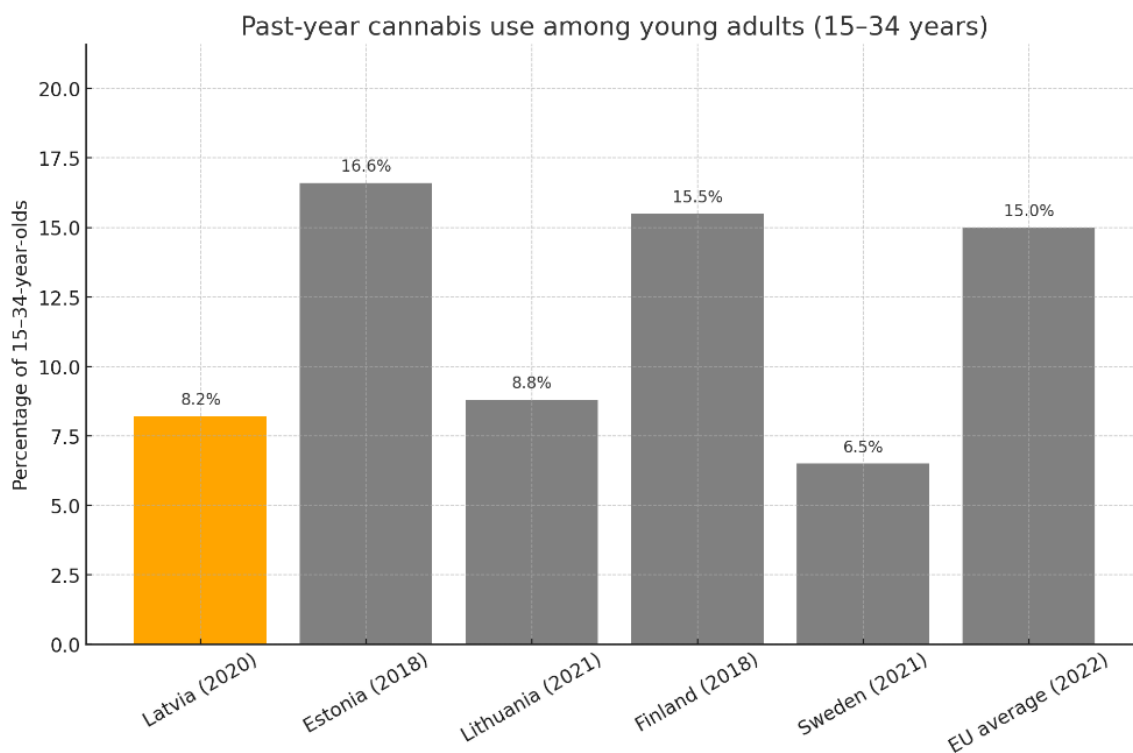
² https://en.wikipedia.org/wiki/Cannabis_in_Latvia#:~:text=After%20the%20collapse%20of%20the,11

³ https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/LV_0.pdf

⁴ https://www.euda.europa.eu/media-library/dashboard-prevalence-mdma-use-europe_en

⁵ https://www.euda.europa.eu/media-library/edr24/dashboard-prevalence-cocaine-use-europe_en

⁶ <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11910426/#:~:text=The%202019%20European%20School%20Survey,North%20Macedonia%2C%20Iceland%20and%20Serbia>

Tabell: Cannabisanvändning under det senaste året bland unga vuxna i Lettland jämfört med grannländerna och Europa. (Data från de senaste nationella undersökningarna i varje land; EU-genomsnittet från EUDA:s uppskattning.)

Som framgår ovan har cirka 8 % av de unga vuxna i Lettland använt cannabis under det senaste året, vilket är ungefär hälften av det europeiska genomsnittet (~15 %). Estlands andel (16,6 %) är betydligt högre, vilket speglar en mer utbredd användning där, medan Sveriges andel (6,5 %) är lägre, vilket stämmer överens med Sveriges restriktiva hållning till droger. Litauen (8,8 %) ligger mycket nära Lettlands nivå, och Finland (15,5 %) ligger i nivå med EU-genomsnittet. Bland den allmänna vuxna befolkningen (15–64 år) ligger Lettlands cannabisanvändning under det senaste året på cirka 3,9 %, jämfört med uppskattningsvis 8 % i hela Europa. Det placerar Lettland i den nedre mitten av spektrumet i EU när det gäller cannabiskonsumtion.

Det är också värt att notera att regelbundet bruk (dagligen eller nästan dagligen) är sällsynt i Lettland. I Europa som helhet är cirka 1,3 % av vuxna dagliga cannabisanvändare⁷; Lettlands siffra ligger sannolikt runt eller under den nivån (specifika nationella uppgifter om dagligt bruk är begränsade). De flesta cannabisanvändare i Lettland är tillfälliga användare eller personer som har provat det några gånger.

Andra droger: Även om cannabis är i fokus är användningen av andra droger i Lettland mycket lägre. Amfetaminliknande stimulantia och MDMA (ecstasy) är de näst vanligaste olagliga substanserna efter cannabis, men deras användning under det senaste året bland unga vuxna

⁷ <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11910426/#:~:text=In%202023%2C%20EMCDDA%20estimated%20that,in%20Turkey>

är endast cirka 1–2 %⁸. Kokainanvändningen är relativt sällsynt⁹ (cirka 2 % under det senaste året bland 15–34-åringar, enligt data från 2020). Lettland står alltså inte inför någon omfattande epidemi av olaglig droganvändning i samhället. Den vanligaste drogen (förutom alkohol) är cannabis, och även den används av en minoritet.

Drogrelaterade dödsfall och dödlighetstrender

Lettland har historiskt sett haft ett relativt lågt antal dödsfall per år till följd av överdoser (ofta under 25 fall per år)¹⁰. Till exempel dog 12 personer av överdoser 2019, 21 personer år 2020 och 17 personer år 2021. De senaste uppgifterna visar dock på en kraftig ökning. Dödsfallen till följd av narkotikaanvändning ökade till 63 under 2022, vilket är ungefär tre gånger så många som föregående år och preliminära siffror för 2023 visar på cirka 130 dödsfall till följd av överdoser – en fördubbling jämfört med 2022 och det högsta antalet som någonsin registrerats¹¹. Detta tyder på en oroande uppåtgående trend i drogrelaterad dödlighet efter ett decennium av relativ stabilitet.

Opioider och andra substanser: Opioider (särskilt syntetiska opioider) är fortfarande de vanligaste substanserna som är inblandade i överdosdödsfallen i Lettland, ofta i kombination med andra droger. En del av den rapporterade ökningen beror på förbättringar av laboratoriekapaciteten sedan juni 2022, och förändringar från år till år måste tolkas med försiktighet. De senaste förändringarna på opioidmarknaden kan dock också ha bidragit till denna ökning. Poly-drogbruk dominerar fortfarande, men xylazin identifierades i ett dödsfall 2022. Dessutom verkar nitazener vara inblandade i flera dödsfall från december 2022, när dessa substanser först blev detekterbara, och under de första månaderna av 2023. Nationella data tyder också på att akuta fall av läkemedelsförgiftning med starka syntetiska opioider ökade under 2022 inom akutsjukvården i Lettland.¹²

Det är anmärkningsvärt att heroin nu spelar en mindre roll – det förekom i färre än en av sex överdosfall i Lettland och liknande baltiska länder 2022. Istället har potenta syntetiska opioider som olagligt fentanyl och dess analoger (t.ex. karfentanil) varit de viktigaste orsakerna till dödsfall genom överdos. En ny utveckling är framväxten av nitazenopioider (en ny klass av syntetiska opioider) sedan slutet av 2022, som har påvisats i cirka 29 % av överdosdödsfallen i Lettland under 2023¹³. Många dödsfall involverar toxicitet från flera droger – till exempel opioider blandade med andra depressiva eller stimulerande medel – vilket gör de exakta dödsorsakerna komplexa. *(I ett fall från 2022 hittades även det veterinärmedicinska lugnande medlet xylazin tillsammans med opioider, vilket belyser utvecklingen av kombinationer av flera droger.)*

---

⁸ https://www.euda.europa.eu/media-library/dashboard-prevalence-mdma-use-europe_en

⁹ https://www.euda.europa.eu/media-library/edr24/dashboard-prevalence-cocaine-use-europe_en

¹⁰ <https://eng.lsm.lv/article/society/society/08.05.2023-ltvs-de-facto-looks-at-latvias-drug-problem.a507684/>

¹¹ https://www.euda.europa.eu/publications/topic-overviews/drug-induced-deaths-faq/emerging-concerns_en

¹² https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023/drug-induced-deaths_en

¹³ https://www.euda.europa.eu/publications/topic-overviews/drug-induced-deaths-faq/emerging-concerns_en

Demografisk profil för dödsfall till följd av överdoser: Drogrelaterad dödlighet i Lettland är skiljer sig åt vad gäller kön och ålder. De allra flesta överdosoffer är män (cirka 94 % av fallen)¹⁴. När det gäller ålder inträffar de flesta dödsfallen bland unga till medelålders vuxna. År 2021 var 82 % av offren för drogrelaterade dödsfall mellan 25 och 44 år gamla, med relativt få fall i äldre åldersgrupper. Denna grupp är yngre än i vissa västeuropeiska länder, där en åldrande grupp opioidbrukare har lett till ökande överdosdödsfall bland personer över 50 år. I Lettland har överdoskrisen i större utsträckning drabbat yngre vuxna män, vilket innebär både en betydande förlust av liv och ett stort folkhälsoproblem.

Jämförelse med EU och grannländer

I absoluta tal har dödsfallen till följd av överdoser varit lägre i Lettland än i större EU-länder, men de är jämförbara med de baltiska grannländerna. År 2022 registrerade Lettland 63 drogrelaterade dödsfall, jämfört med 82 i Estland och 87 i Litauen. Med tanke på att Lettland har en mindre befolkning motsvarande 63 dödsfall fortfarande en hög dödlighet per capita (ungefär 30+ per miljon), vilket närmar sig nivåerna i Estland – ett land som i årtal haft en av Europas högsta dödstal på grund av fentanylanvändning¹⁵. Den kraftiga ökningen till 130 dödsfall 2023 tyder på att Lettlands drogrelaterade dödlighet nu är bland de högsta i EU (även om jämförelser bör göras med försiktighet). För att sätta detta i sitt sammanhang rapporterade hela EU (27 länder) cirka 6 400 drogrelaterade dödsfall 2022 . Medan de flesta EU-länder har stabila eller måttliga överdoseringsnivåer, sticker Baltikum ut med betydligt högre nivåer. Det är värt att notera att opioider är inblandade i majoriteten av de överdoser som leder till dödsfall i Europa och Lettlands senaste erfarenheter förstärker detta mönster med en kraftig ökning som till stor del drivs av syntetiska opioider.

Tolkning av statistik över drogrelaterade dödsfall: varför internationella jämförelser är svåra

Att förstå och jämföra statistik över narkotikarelaterade dödsfall mellan olika länder är mycket mer komplicerat än det kan verka vid första anblicken. Även om EU:s läkemedelsmyndighet samordnar en gemensam indikator för "narkotikarelaterade dödsfall" finns det betydande skillnader i hur länderna samlar in, klassificerar och rapporterar dessa uppgifter, vilket gör direkta internationella jämförelser problematiska.

En stor svårighet ligger i de falldefinitioner och kodningssystem som används. De flesta länder förlitar sig på koderna i den internationella klassificeringen av sjukdomar (ICD), men de använder inte alltid samma versioner eller samma urval av koder när de registrerar dödsfall som "drogrelaterade". Vissa länder räknar alla dödsfall där en olaglig drog nämns, medan andra endast räknar fall där drogen är den uppenbara underliggande dödsorsaken. Detta i sig kan skapa betydande skillnader i de rapporterade siffrorna (EUDA Statistical Bulletin 2023¹⁶).

---

¹⁴ https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023/drug-induced-deaths_en#:~:text=Slovakia%25202021%252021%252061%252014,2021%25200%2520100%25200%25200

¹⁵ <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7337094/>

¹⁶ https://www.euda.europa.eu/data/stats2023/drd_en

Det finns även betydande variationer i rättsmedicinska och toxikologiska metoder i Europa, främst på grund av skillnader i resurser och metoder. Länder med begränsad kapacitet för obduktioner kan missa att upptäcka nya syntetiska droger som nitazener eller felklassificera dödsfall där flera substanser är inblandade. Dessutom kan förändringar i rättsmedicinska metoder – såsom införandet av mer avancerade toxikologiska tekniker eller ändrade kodningsstandarder – skapa artificiella "toppar" eller "dalgångar" i statistiken över narkotikarelaterade dödsfall som inte motsvarar de faktiska förändringarna i dödligheten. Dessa avvikelser komplicerar övervakningen av narkotikarelaterade dödsfall och identifieringen av nya narkotikahot¹⁷.

På grund av dessa utmaningar rekommenderar EUDA att analytiker och beslutsfattare behandlar internationella rankingar av narkotikarelaterad dödlighet med försiktighet. Istället för att fokusera på att jämföra ett land med ett annat är det ofta mer meningsfullt att följa trender inom ett enskilt land över tid, med hjälp av konsekventa metoder och definitioner. EUDA rekommenderar att man vid jämförelser alltid klargör vilka ICD-koder, åldersgrupper och datastatus som används och noterar eventuella förändringar i rättsmedicinsk praxis eller kodning som kan påverka siffrorna¹⁸.

Det är frestande att leta efter enkla rankingar, men statistik över narkotikarelaterade dödsfall är mycket känslig för definitioner och praxis som varierar från plats till plats och från år till år. För att korrekt kunna bedöma effekterna av narkotikapolitiken eller folkhälsoinsatser är det mycket säkrare att analysera trenden i ett enskilt land över tid, med hänsyn till eventuella förändringar i hur dödsfall registreras eller rapporteras.

Narkotikapolitik och lagstiftning

Cannabisens nuvarande rättsliga status: I Lettland är cannabis olagligt både för rekreations- och medicinskt bruk (med mycket få undantag för vissa medicinska cannabisprodukter, som diskuteras senare). Cannabis och dess derivat (marijuana, hasch, THC etc.) klassificeras enligt lista I över kontrollerade ämnen¹⁹. Produktion, distribution, försäljning och innehav av cannabis är olagligt, och det finns straffrättsliga påföljder för olika narkotikabrott enligt Lettlands strafflag (Krimināllikums).

Den lettiska lagstiftningen gör dock en viktig åtskillnad baserad på mängden droger och avsikten. Lagen föreskriver lindrigare straff (administrativa, inte straffrättsliga) i fall där det rör sig om små mängder avsedda för personligt bruk. Detta tillvägagångssätt är kodifierat i två parallella rättsliga ramar: lagen om administrativt ansvar (för mindre brott) och strafflagen (för allvarigare brott).

---

¹⁷ https://www.euda.europa.eu/publications/technical-reports/analysis-post-mortem-toxicology-practices-drug-related-death-cases-europe_en

¹⁸ https://www.euda.europa.eu/publications/topic-overviews/drug-induced-deaths-faq/methodology_en

¹⁹ <https://likumi.lv/doc.php?mode=doc&id=50539>

Lettlands lag om administrativt ansvar²⁰ innehåller flera avsnitt som reglerar innehav, användning och hantering av narkotiska, psykotropa, giftiga och andra berusande ämnen. Även om lagen inte uttryckligen nämner cannabis eller medicinsk cannabis, gäller dess bestämmelser alla ämnen som klassificeras som kontrollerade enligt lettisk lag.

Viktiga bestämmelser:

1. *Undantag från ansvar i vissa fall (avsnitt 6, punkt 3):*
En person hålls inte administrativt ansvarig om hen frivilligt överlämnar en liten mängd narkotiska, psykotropa, toxiska eller andra berusande ämnen eller om hen vänder sig till en medicinsk institution för att få hjälp på grund av användningen av sådana ämnen. Denna bestämmelse betonar en skademinimeringsstrategi som syftar till att uppmuntra individer att söka hjälp utan rädsla för administrativa straff.
2. *Definitioner relaterade till berusning (avsnitt 4, punkt 4):*
Lagen definierar en *berusande substans* som varje substans (inklusive narkotiska, psykotropa, toxiska eller andra substanser) som orsakar berusning. Denna breda definition säkerställer att lagen kan tillämpas flexibelt på alla substanser som kan försämra mental eller fysisk funktion, inklusive cannabis.
3. *Läkarundersökning och fastställande av påverkan (avsnitt 12):*
Lagen föreskriver förfaranden för att fastställa om en person är påverkad av alkohol, narkotika eller andra berusande ämnen. Dessa förfaranden tillämpas när administrativa överträdelser misstänks och kan omfatta medicinska tester.
4. *Bestämmelser om avstängning från tjänst (avsnitt 22):*
Om det finns skäl att tro att en person är påverkad av narkotika, psykotropa ämnen, giftiga ämnen eller andra berusande ämnen och personen utför uppgifter som kan utgöra en fara för allmänheten (t.ex. körning, användning av maskiner), kan en behörig tjänsteman tillfälligt avstänga personen från att utföra sådana uppgifter. Avstängningen gäller tills personens tillstånd har klargjorts, särskilt genom medicinska tester.
5. *Tillämpning av administrativt ansvar för substansrelaterade brott:*
Medan huvudlagen beskriver principerna och förfarandena för administrativt ansvar, definieras specifika brott och påföljder för olagligt innehav, användning eller distribution av substanser (inklusive cannabis) i sektorsspecifika lagar och förordningar – såsom *lagen om förfaranden för ikraftträdande och tillämpning av lagen om administrativt ansvar*, samt den lettiska *strafflagen* och *regeringsförordningar* om kontrollerade substanser.

Den huvudsakliga rättsliga ramen för narkotikarelaterade brott finns i den *lettiska strafflagen*²¹ (*Krimināllikums*), särskilt i kapitel 20. Lagen gör en tydlig åtskillnad mellan personlig

---

²⁰ <https://likumi.lv/ta/id/303007-administrativas-atbildibas-likums>

²¹ <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>

användning, distribution och aktiviteter som involverar större operationer eller organiserad brottslighet.

1. *Innehav och användning*

Innehav, förvärv, förvaring, transport eller överföring av narkotiska eller psykotropa ämnen utan avsikt att distribuera dem betraktas som ett brott. Beroende på omständigheterna, såsom mängden och om det gjordes ensam eller i samarbete med andra, kan straffen variera från böter och samhällstjänst till upp till 10 års fängelse. Strängare straff tillämpas när det rör sig om stora mängder eller när brottet begås av en grupp.

2. *Avsikt att distribuera*

Brott som innefattar avsikt att distribuera droger behandlas mer allvarligt. Detta inkluderar tillverkning, förvärv eller förvaring av ämnen i syfte att sälja eller på annat sätt distribuera dem. Straffen varierar från 2 till 8 års fängelse, men i grova fall – såsom distribution nära skolor, till minderåriga eller med inblandning av organiserade grupper – kan straffen uppgå till 15 år. Konfiskering av egendom och ytterligare skyddstillsynsåtgärder kan också tillämpas.

3. *Små mängder och återkommande brott*

Lagen behandlar även fall som rör små mängder narkotika. Om en person påträffas med en liten mängd och tidigare har fått en officiell varning kan personen ändå åtalas. Användning av narkotiska eller psykotropa ämnen kan också leda till straff. I sådana fall kan straffet innebära kortvarig frihetsberövande, övervakning under skyddstillsyn, samhällstjänst eller böter. Om det rör sig om små mängder men det finns en avsikt att distribuera kan fängelse i upp till 3 år utdömas.

4. *Odling av narkotiska växter*

Odling av växter som innehåller narkotiska eller psykotropa ämnen – såsom cannabis – är också förbjuden. Obehörig odling kan bestraffas med fängelse i upp till två år eller andra påföljder såsom samhällstjänst eller böter.

5. *Frivillig anmälan och undantag från straff*

Lagen uppmuntrar individer att frivilligt överlämna substanser eller anmäla detta till myndigheterna. Om en person anmäler innehav eller användning av narkotiska substanser för att förhindra skada – till exempel vid en överdos – kan personen undantas från straffrättsligt ansvar. Denna bestämmelse syftar till att stödja skademinskning och öka samarbetet med räddningstjänsten och hälso- och sjukvården.

6. *Andra narkotikarelaterade brott*

Ytterligare bestämmelser omfattar straff för att tvinga någon att använda narkotika, utfärda falska recept eller administrera substanser mot en persons vilja. Dessa handlingar är kriminaliserade och kan leda till fängelse beroende på brottets art och konsekvenser.

Sammanfattningsvis intar Lettlands straffrättsliga ramverk en fast hållning i alla aspekter av narkotikamissbruk och narkotikadistribution, med särskild stränghet riktad mot fall som rör distribution, särskilt till utsatta befolkningsgrupper eller i högriskmiljöer. Lettlands lagstiftning om cannabis kan karakteriseras som ett förbud med en viss mildhet för minimalt innehav. Den historiska utvecklingen gick från en initialt hård linje efter Sovjetunionens fall (kriminalisering av allt) till att införa en partiell avkriminalisering för små mängder (1 g) i förvaltningslagen. Försök att lätta på befintliga regler – såsom förslag om att tillåta begränsad odling av cannabis eller en bredare avkriminalisering – har konsekvent misslyckats. Lettlands narkotikalagstiftning är fortfarande en av de strängaste i EU, i linje med landets restriktiva narkotikapolitik.

Brottsbekämpning och rättslig strategi

Narkotikabrott hanteras av statspolisen (kriminalpolisens narkotikaenheter) och tullen/gränsvakterna. Även om storskalig handel är den högsta prioriteringen, utgör innehav fortfarande den största delen av de registrerade brotten: 907 brott relaterade till innehav/ användning registrerades 2021, med 872 unika åtalade – många av dem under 25 år. Under tidigare toppår (2015) utgjorde 82 % av de 7 521 narkotikabrotten användning/innehav.²²

Straff för enkelt innehav:

- Upp till 1 g cannabis (och andra mängder som definieras som "små") → administrativ varning eller böter på upp till 280 euro.
- Upprepning inom 12 månader eller mängder över gränsen för "små" → brott som bestraffas med 15 dagars till 3 månaders fängelse, samhällstjänst eller böter.
- Domstolarna kan avstå från straff om gärningspersonen genomgår behandling, men EUDA konstaterar att Lettland fortfarande saknar ett system för att övervaka dessa alternativ²³.

Domstolspraxis

Lagen tillåter upp till tre års fängelse för mängder för personligt bruk som överstiger gränsen, men förstagångsförbrytare utan försvårande omständigheter får vanligtvis villkorliga (uppskjutna) straff, skyddstillsyn eller samhällstjänst i stället för frihetsberövande.

Ungdomsfall

Uppgifter från inrikesministeriet från de senaste tre åren visar att vissa 15- till 17-åringar dömts till upp till tre månaders fängelse för upprepade innehav, en praxis som den nuvarande ministern kallar "oönskad" med tanke på bristen på rehabiliteringsanläggningar²⁴.

---

²² <https://likumi.lv/ta/id/336736-par-profilakses-pasakumu-un-veselibas-aprupes-pakalpojumu-uzlabosanas-planu-alkoholisko-dzerienu-un-narkotisko-vielu-lietosanas-izplatibas-mazinasanas-joma-20232025-gadam>

²³ <https://www.euda.europa.eu/system/files/publications/11338/latvia-cdr-2019.pdf>

²⁴ <https://bnn-news.com/decriminalisation-and-rehabilitation-is-latvia-ready-for-changes-in-drugs-policy-259076>

Trender i den allmänna opinionen

Lettarna är fortfarande skeptiska till en liberalisering av cannabis, även om det skett en förändring de senaste åren. I den tidigaste, ofta citerade SKDS-undersökningen från juli 2017 stödde endast 9 % av de tillfrågade en legalisering av cannabis för rekreativ ändamål, medan 84 % var emot²⁵. Stödet ökade till 12 % i en undersökning från juni 2021, medan motståndet minskade till 83 %²⁶. De senaste publicerade siffrorna, från en SKDS-undersökning som genomfördes i juli 2023 och rapporterades i augusti, visar att stödet är högre än någonsin i Lettland, 18 %, medan 75 % fortfarande är emot²⁷. SKDS har meddelat att nästa undersökning kommer att publiceras sommaren 2025.

SKDS sociologer noterar en tydlig åldersgradient: yngre vuxna är flera gånger mer benägna än personer över 50 år att stödja legalisering. Utifrån äldre åldersgruppers syn på frågan är dock det nationella stödet för en legalisering långt under de nivåer som nu ses i många västeuropeiska länder.

En bredare Eurobarometerundersökning som publicerades i november 2024 bekräftar att oron för droger fortfarande är stor i hela EU – och Lettland speglar denna stämning. I hela EU ansåg 60 % av de tillfrågade att ungdomars narkotikamissbruk var ett reellt lokalt problem och 41 % ansåg att narkotikahandel var ett "allvarligt" problem²⁸. Även om kommissionen inte har publicerat tabeller för enskilda länder tyder SKDS nationella serie på att letterna ligger på eller över EU-genomsnittet i dessa frågor, vilket förstärker det allmänt försiktiga klimatet i samhället.

Politisk diskurs: Partierna anpassar sina budskap till denna väljargrupp. Det konservativa Nationella alliansen och det agrariska populistiska partiet Gröna och bönderna (ZZS) framställer droger som ett hot mot den allmänna säkerheten. ZZS utfärdade till och med ett officiellt uttalande i juli 2024 där man motsatte sig avkriminalisering helt och hållet och istället uppmanade till mer förebyggande åtgärder²⁹. Det regerande centerhögerpartiet Nya enheten undviker frågan och betonar förebyggande åtgärder och folkhälsa snarare än lagändringar.

Endast två parlamentariska krafter har ställt sig bakom reformen. Det socialliberala partiet Progresīvie har gått vidare från preliminära diskussioner och beslutade den 14 april 2025 officiellt att gå vidare med ett förslag om att legalisera medicinsk cannabis – specifikt i form av kapslar, extrakt och tabletter – som en del av Lettlands hälso- och sjukvårdssystem. Partiet planerar att lägga fram initiativet för koalitionsparterna inom två veckor, med målet att förhandla fram ett tydligt, internationellt anpassat regelverk som gör det möjligt för läkare att skriva ut cannabisbaserade läkemedel till patienter. Parlamentsledamoten Mairita Lūse betonade att för vissa patienter med kronisk smärta, muskelspasmer eller symtom kopplade

---

²⁵ <https://www.apollo.lv/6002680/aptauja-latvija-iedzivotaju-vairakums-neatbalsta-marihuanas-legalizaciju>

²⁶ <https://www.tvnet.lv/7305524/skds-katrs-desmitais-iedzivotajs-uzskata-ka-latvija-vajadzetu-legalizet-marihuanu>

²⁷ <https://rus.tvnet.lv/7841709/opros-legalizaciju-marihuany-podderzhivaet-pochti-kazhdyy-pyatyy-latviec>

²⁸ https://home-affairs.ec.europa.eu/news/new-eurobarometer-survey-reveals-growing-concern-over-illicit-drugs-eu-2024-11-27_en

²⁹ <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/23.07.2024-zzs-neatbalsta-aicinajumu-dekriminalizet-narkotiku-lietosanu.a562356/>

till multipel skleros och cancer kan medicinsk cannabis vara den mest effektiva – eller enda – behandlingsalternativet. Progressiva partiet hävdar att de nuvarande restriktiva reglerna driver patienter till den svarta marknaden, vilket leder till osäker och oreglerad användning. Medan polischefen Armands Ruks upprepade sitt motstånd mot legalisering av marijuana i allmänhet, förklarade han att han inte skulle motsätta sig en strikt medicinsk användning om experter stödde det³⁰.

Inom den liberala koalitionen Development/For! hävdade läkaren och parlamentsledamoten Andris Skride redan 2019 att Lettland "åtminstone borde debattera" reglerad medicinsk användning, och betonade en hård linje mot marknader för rekreativ bruk³¹. Även om dessa block fortfarande är numerärt små, håller de ämnet levande i Saeima-utskotten.

Senaste utvecklingen (2024/25): Debatten flyttade från civilsamhällets kretsar till den politiska huvudfrågan 2024. Den 18 juli sade inrikesminister Rihards Kozlovskis till lettiska public service-medier³² att "målet inte är att straffa" narkotikamissbrukare och att polisen skulle kunna stödja avskaffandet av straffrättsligt ansvar förutsatt att förebyggande åtgärder och behandling stärks. Riksåklagaren Juris Stukāns uttryckte liknande åsikter och varnade för att en avkriminalisering utan investeringar i rehabilitering "skulle förvärra situationen."³³

I januari 2025 lade hälsoministeriet fram ett förslag till ändringar³⁴ som skulle undanta minderåriga från straffrättsligt ansvar för narkotikamissbruk och hänvisa dem till behandlingsprogram. Diskussioner om att utvidga detta till vuxna är planerade till Saeimas höstsession. Trots dessa signaler har inget parti med regeringsmandat ställt sig bakom en kommersiell legalisering och ministrarna fortsätter att betona en förebyggande strategi.

Konsekvenser för en förebyggande strategi: Tre fjärdedelar av befolkningen motsätter sig full legalisering och många väljare och beslutsfattare ser positivt på förebyggande budskap. Tjänstemän som nu överväger avkriminalisering framställer det strikt som en hälsoåtgärd som syftar till tidig intervention, inte som ett steg mot en detaljhandelsmarknad. För organisationer som prioriterar primär prevention samtidigt som de erkänner behovet av skademinskningstjänster, ger den aktuella opinionen ett stöd: väljarna är öppna för att hålla unga användare borta från fängelse och utöka behandlingen, men är fortfarande försiktiga med att normalisera eller kommersialisera narkotikaanvändning.

Den kommande SKDS-undersökningen 2025 kommer att visa om det stöd på 18 % som registrerades 2023 var en tillfällig uppgång eller början på en gradvis förändring. Fram till dess fortsätter Lettland att rankas bland EU:s mest narkotikaskeptiska samhällen och de politiska ledarna kommer sannolikt bara driva igenom reformer som kan ses som en förstärkning av förebyggande åtgärder och folkhälsan snarare än en liberalisering av marknaden.

---

³⁰ https://www.baltictimes.com/progressives_to_continue_pushing_legalization_of_medical_marijuana/

³¹ <https://eng.lsm.lv/article/society/health/discussion-on-legalizing-medical-marijuana-should-take-place-politicians-say.a310089/>

³² <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/18.07.2024-iekšlietu-ministrs-narkotiku-lietotājus-vārtu-nesodīt-bet-jadoma-par-prevenciju.a561922/>

³³ <https://bnn-news.com/ministry-of-health-proposes-de-criminalising-consumption-of-narcotics-by-minors-264412>

³⁴ <https://bnn-news.com/ministry-of-health-proposes-de-criminalising-consumption-of-narcotics-by-minors-264412>

Medicinsk cannabis och strategier för skademinskning

Under större delen av den post-sovjetiska perioden hävdade Lettland att cannabis inte hade någon legitim medicinsk användning och uteslöt därför helt och hållet förskrivning av cannabis. En försiktig öppning skedde 2017, när den statliga läkemedelsmyndigheten (Zāļu valsts aģentūra, ZVA³⁵) lade till nabiximolsprayen *Sativex* i det nationella läkemedelsregistret för behandling av spasticitet vid multipel skleros. Råa cannabisblommor eller olja är inte tillåtna; patienter kan endast få de få cannabinoidprodukter som har genomgått den vanliga processen för godkännande för försäljning och som expedieras på läkares recept via apotek.

Parlamentet signalerade en ytterligare, mindre förändring i juli 2023 genom att anta ändringar som förenklar tillgången till läkemedel som innehåller kontrollerade ämnen. Även om lagförslaget inte går så långt som att införa ett fullständigt medicinskt cannabisprogram, skulle det förkorta de administrativa stegen för läkare som vill skriva ut godkända cannabinoidpreparat och anpassa Lettland till EU:s direktiv om läkemedel från 2022. Regeringspartierna framställer dessa förändringar som ett stöd *till en liten grupp patienter med svåra sjukdomar* snarare än som ett steg mot en liberalisering av rekreationsanvändningen.

Lettland kombinerar stränga straffrättsliga påföljder med ett skyddsnät för folkhälsan för personer som använder droger. Den nationella narkotikastrategin (2020–2027) fortsätter att finansiera de två grundläggande insatserna: nål- och sprutprogram (NSP) och opioidagonistbehandling (OAT).

Nål- och sprutprogram. NSP-tjänsterna, som infördes nationellt i början av 2000-talet, bedrivs nu genom fasta anläggningar i de större städerna och mobila enheter som täcker mindre orter.

Opioidagonistbehandling. I Europeiska narkotikarapporten 2024³⁶ pekas Lettland ut som ett av de EU-länder där tillgången till opioidagonistbehandling (OAT) fortfarande är "låg och otillräcklig" jämfört med det uppskattade antalet högriskanvändare av opioider. Lettland grupperas här tillsammans med Litauen, Polen, Rumänien och Slovakien, vilket illustrerar en regional kapacitetsbrist. Rapporten konstaterar också att även om det totala antalet OAT-klienter i Lettland var ungefär de samma mellan 2010 och 2022, så speglar denna stabilitet sannolikt den begränsade behandlingskapaciteten snarare än att man har nått full täckning av dem som är i behov av behandling.

Senaste utvecklingen och framtidsutsikter

Under de senaste åren har Lettland sakta närmat sig potentiella reformer av sin narkotikapolitik, pådrivet av både interna och externa faktorer. Även om inga genomgripande förändringar har trätt i kraft ännu, tyder flera utvecklingar på en möjlig förändring i en nära framtid:

---

³⁵ <https://www.zva.gov.lv/en/patients-and-public/medicines>

³⁶ https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/opioid-agonist-treatment_en

- Politiska förslag om avkriminalisering: Som beskrivits tidigare uttryckte Lettlands inrikesministerium och ledningen för brottsbekämpande myndigheter i mitten av 2024 sitt stöd för avkriminalisering av narkotikaanvändning och innehav av små mängder. I juli 2024 förklarade inrikesminister Rihards Kozlovskis att polisen är "redo att gå vidare" med att undanta användare från straffrättsligt ansvar, förutsatt att rehabiliteringsprogram finns på plats³⁷. Detta betyder i praktiken att det ministerium som ansvarar för polisväsendet förespråkar en lagändring. Efter dessa uttalanden förväntas regeringen utarbeta ett lagförslag om ändring av strafflagen och lagen om administrativa överträdelse. Den troliga ändringen skulle vara att ta bort klausulen som gör upprepade överträdelse inom ett år till ett brott, vilket skulle göra innehav av små mängder till enbart en administrativ fråga (även för upprepade fall). En annan förändring skulle kunna vara att höja tröskeln för "små mängder" något (till exempel från 1g till något högre för cannabis), men det finns ännu ingen bekräftelse på detta.
- Investeringar i rehabilitering: Kraven på avkriminalisering kommer med ett villkor: förbättrade rehabiliterings- och behandlingstjänster. Vi kan förvänta oss ökade anslag till program för missbruksbehandling och förebyggande åtgärder för ungdomar om avkriminaliseringen går vidare. Regeringen kan till exempel inrätta fler center för ungdomar som missbrukar droger (med hänvisning till inrikesministerns påpekande att det för närvarande bara finns en mindre ungdomsanläggning). Det talas också om att integrera socialtjänsten så att personer som grips med droger hänvisas till rådgivning eller rehabilitering istället för att straffas. Detta skulle innebära en övergång till en strategi som bygger på "terapi istället för straff".
- Överväganden kring medicinsk cannabis: Även om det inte är en prioriterad fråga kommer diskussionerna om medicinsk cannabis sannolikt att återupptas. Om avkriminaliseringsinitiativet (för användare) går vidare kan det öppna dörren för parlamentet att också överväga ett strikt reglerat ramverk för medicinsk cannabis. Detta skulle kunna innebära att läkare formellt tillåts skriva ut cannabisolja eller torkad cannabis för vissa tillstånd samt att ett system skapas för att importera dessa produkter till patienter. Hittills har dock inrikesministern 2024 konstaterat att medicinsk cannabis "för närvarande inte diskuteras i regeringen och inte står på dagordningen".

Skribent: Lauri Beekmann

---

³⁷ <https://bnn-news.com/decriminalisation-and-rehabilitation-is-latvia-ready-for-changes-in-drugs-policy-259076>